

د معلوماتو د بشپړې پیژندنې ورکشاپ

وړاندي کونکي ملېسا بووي او حمیده حمید

د معلوماتو بشپړه پیژندنه څه ته وايي؟

د معلوماتو بشپړه پیژندنه یولړ وړتیاوې دي چې د معلوماتو د اړتیا پر وخت هر چا مجبوروي چې نوموړي معلومات ښه وپیژني او ددې قابلیت ولري چې د اړتیا وړ معلومات ومومي، ارزونه وکړي او د هغې څخه په اغیزمنه توګه کار واخلي.

د څیړنې د پروسې مرحلې

1- د اړتیاوړ د معلوماتو پیژندنه

2- د معلوماتی زیرمې پلتنه ترڅو چې مناسب او د اړتیا وړ معلومات لاس ته راشي.

الف: د مناسبې زیرمې برابرول

ب: د مناسبې زیرمې ټاکنه

3- د معلوماتو دقیق ارزونه

الف: د معلوماتو د صحیتوب د تعیینولو لپاره

ب: د معلوماتو د پلوی کولو د کچې د تعیینولو لپاره

ج: د معلوماتو د عمومی منښت (رواج یا نویتوب) د تعیینولو لپاره

4- د موندل شویو معلوماتو او سوابقو ترکیبول.

5- اړیکې نیول او د زیرمې منځ ته راوړنه

Ketabton.com

لومړۍ مرحله: د اړتیاوړ معلوماتو پیژندنه

کله چې پرېکړه مو وکړه چې څه ډول معلومات مو په کارېږي بیا وروسته دخپل اړتیاوړ معلومات په یوه څیړنیزه پوښتنه واړوئ.

مثال

د اړتیاوړ معلومات: زه غواړم چې د انتقادي مفکورې د مهارتونو د ښوونې لپاره مختلف پیداکوژیک تگلاري زده کړم.

څیرنیزه پوښتنه: د انتقادي مفکورې د مهارتونو د ښوونې لپاره مختلف پیداکوژیک تگلاري کومې دي؟

د امریکایانو د کتابتونو اتحادیې. ۱۹۸۹. د معلوماتو د بشپړې پیژندنې لپاره د ولسمشر هیټن، وروستی رپوټ. شیکاگو، د امریکې متحده ایالتونه: د امریکایانو د کتابتونو اتحادیې. دویم ځل لپاره د ۲۰۰۹ زیډیر کال د اکتوبر میاشتې په ۲۸ مې نیټې کښې دلاندیني ویب پاڼې څخه اخیستل شوې ده.

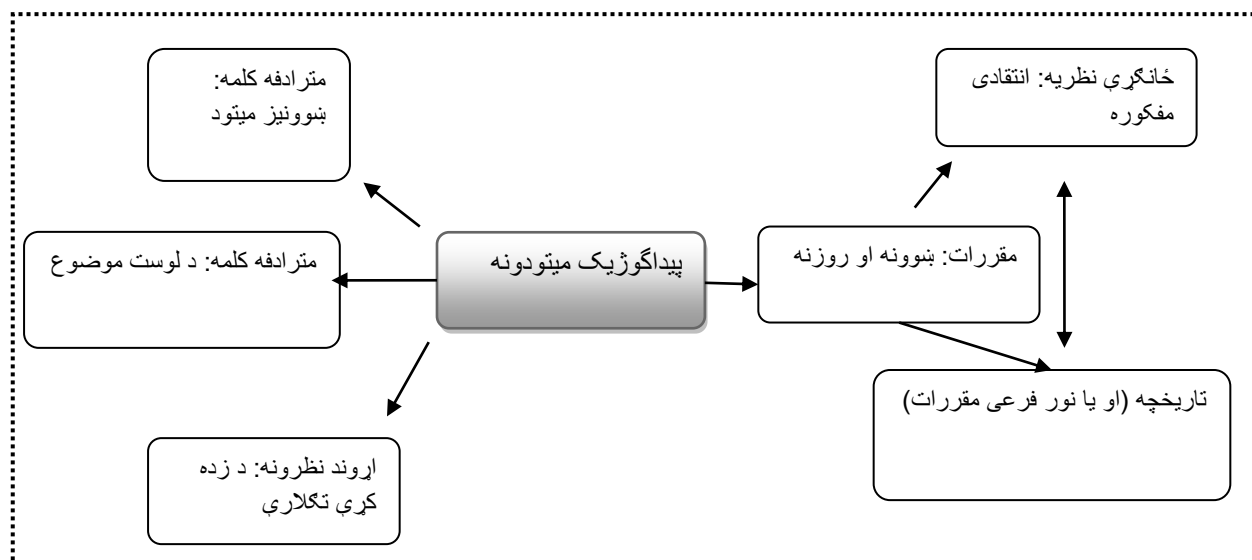
<http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/informationliteracycompetency.cfm#f1>

دویمه مرحله: د معلوماتی زیرمې پلټنه تر څو چې مناسب او د اړتیا وړ معلومات لاس ته راشي.

لومړی، له ځان څخه دا پوښتنې وگرځئ لکه: مخ تر دې نه چې د موضوع پلټنه پیل کړم څومره د نوموړې موضوع په هکله پوهیږم؟

نوموړې موضوع د کوم ډول مقرراتو یا اصولو په چوکات کښې ځایږي؟ آیا په دې موضوع کښې کومې ځانگړي برخي شته چې زه دومره ورته دلچسپي ښییم؟

الف) هغه کلمې او لغتونه وټاکئ چې د اړتیا وړ د معلوماتو په پیدا کولو کې له تاسو سره مرسته کوي. له ځان سره یو پلان طرحه کړئ ترڅو د اصلي کلمې، مترادفي کلمې او اړوندې مفکورې او نظرونو په موندلو کې له تاسو سره مرسته وکړي.

ب) وروسته بیا وټاکئ چې کومې زیرمې د معلوماتو لپاره ښه منابع گنل کېږي.

د ورځپاڼې مقالې، علمي ژورنالونه، کتابونه او انټرنټي شبکې ټول د معلوماتو بیلا بیل ډولونه وړاندې کوي

<ul style="list-style-type: none">• د حالاتو، پېښې، خلکو او سیمې په هکله تازه او متداول معلومات خپروي چې په هماغه وخت کې چاپ شوي دي.• تاسو ته ددې زمينې برابرې چې د یوې پېښې او یا کیسې پرمختګ په هغه ډول چې را مینځ ته شوې تعقیب کړئ.• ورځپاڼې کولای شي د سرلیکونو لپاره یوه ښه زیرمه وي چې له تاسو سره مرسته کوي ترڅو د یوې موضوع د ټولو اړخونو په هکله ښه فکر وکړئ.• معمولاً په ورځپاڼو کې یوه ځانګړی سیمه ئیز او جغرافیایي برابر والې شته.	ورځپاڼې
---	----------------

<ul style="list-style-type: none">• معمولاً د یوې موضوع په هکله تازه او مروج معلومات خپروي چې په هماغه وخت کېنې چاپ شوي دي.• یوه هر اړخیزه مفکوره وړاندې کوي.• مجلې په عمومي ډول د ټولو (عامو) لوستونکو لپاره خپرېږي، په مجله کېنې ډیر مغلقي لغتونه او اصطلاحات نه کارېږي.• معمولاً په مجله کېنې انځورونه، چارټونه، نقشي او نور گرافیکونه د خپره شویو موضوعگانو په هکله موجود دي.	<p>مجلې</p>
<ul style="list-style-type: none">• ژورنالونه د متخصصانو په قلم د متخصصانو له پاره د یوې ځانگړې موضوع په هکله لیکل شوي دي، چې ښایي اختصاصی لغتونو او اصطلاحات پکښې کارول شوي وي.• ژورنالونه مخ تر دې نه چې خپاره شي د تصحیح لپاره د کره کتنې د پروسې څخه تیرېږي.• نوې او سپیڅلې څیړنیزې موضوع گانې خپروي.• په ژورنالونه کېنې ډیر هڅه کېږي چې د نورو زیرمې څخه د معلوماتو کره کتنه په ډیر ځیر او باریک بینی سره وشي.• ژورنالونه د یوې تحقیقي مقالې په پای کېنې د زیرمو د پټې او څرگندونې یادونه کوي.• معمولاً په کال کېنې څو ځلي خپرېږي چې تازه او سپیڅلې موضوع گانې وړاندې کړي.	<p>ژورنالونه</p>
<ul style="list-style-type: none">• دیوې موضوع په هکله یوه ژوره څرگندونه وړاندې کوي. که یو کتاب د مقالو څخه تالیف شوي وي نوموړی کتاب د موضوع په هکله راز راز نظرونه وړاندې کوي.• کتابونه ډیر ژر له چلند څخه لویږي او مطلبونه یې زاړه کېږي او دا ستاسو د اړتیا وړ موضوع پوري اړه لري ځکه چې کتابونه تل د چاپولو له پروسې څخه په ډیر ځنډ راوځي.• کتابونه دخپلو موضوع گانو لپاره یو فهرست لري چې ستاسو د ځانگړې موضوع د آسانه موندلو لپاره برابر شوې دي که د نوموړي کتاب په فهرست کېنې دا موضوع گانې موجودې وي.	<p>کتابونه</p>

د انټرنټ شبکې

- د هغې ویب پاڼې یو - آر - ال یا بریښنایی پته چې په **gov** او یا **edu** ختمیږي ډیری یی صحیح او مؤثق معلومات لري. په همدې توگه هغه سایتونه چې د یو هیواد د نوم په لنډیز (مخفف) ختم شوی وي. خو هغه ویب سایتونه په ډیر غور سره وارزوی چې په **org** او یا **com** ختمیږي.
- هغه ویب پاڼې چې د مسلکي موسسې لخوا خپرېږي ډیری یی دخپلو رشتو په برخه کښې مقالې او رپوټونه خپروي او د معتبرې زیرمې څخه ویب لینکونه لري. په ځینو موسسو کښې د معلوماتو دکارولو له پاره تاسې باید د نوموړې موسسې غړیتوب ولری. اما په نورو موسسو کښې د معلوماتو د لاس ته راوړلو لپاره د هر چا لپاره آسانتیاوي برابر شوي دي.
- گوگل اسکالر (د گوگل شبکې خپرونکې) یو پلټونکي ماشین دی چې په ځانگړي توگه د ژورنالونو، علمي مقالې او علمي کتابونو پسې گرځي. لومړی تاسې باید یوه ښه معتبره ویب پاڼه ومومئ، وروسته بیا دخپل کتابتون له لارې نه د یوې مقالې غوښتنه وکړئ. گوگل بوکس (د گوگل کتابونه) په ځانگړی توگه د هغه کتابونو پسې گرځي چې اصلي کلمې یی ستاسو لخوا تائپ شوي وي.

ج) د اصلي لغتونو او د راټول شوې زیرمې په کارولو سره دخپل په زړه پوري موضوع باندي څیړنه وکړئ ترڅو څرگند شي چې څه ډول معلومات په کښې شته. ښایی دخپلو اړتیا وړ معلوماتو په هکله نوې مفکورې او اصلي لغتونه ومومئ.

هر ډول معلومات مو چې وموندل دهغو پر بنسټ باید خپل څیړنیزه پوښتنه بدل کړئ. د معلوماتو له پاره ډیرې ښې زیرمې دا دي:

- ویکیپیډیا د یوې ځانگړې موضوع، دمفکورې پیژندگلوې او د اصلي لغتونو یوه اغیزمنه لنډیز وړاندي کوي چې ښایی ستاسو د غوره شوې موضوع په اړوند وي.
- همدا شان انسایکلوپیډیا (دایرة المعارف) هم د مفکورې او اصلي لغتونو یوه اغیزمنه لنډیز وړاندي کوي.

د) دهغو معلوماتو پلټنې ته دوام ورگړئ چې ستاسو غوره شوې موضوع گانو په اړوند دي. که کافي معلومات مو ترلاسه کړ تاسې باید چې د اصلي کلمې او ټاکل شوې مفکورې له پاره خپله پلټنه په ډیر غور تر سره کړئ او خپل څیړنیزه پوښتنه په لنډ ډول وړاندې کړئ.

که تاسې دخپلې غوره شوې موضوع په هکله زیات معلومات پیدا و نه کړل تاسې باید د اصلي کلمې او مفکورې پوښتنه په جامع ډول وړاندې کړئ.

د څیړنې د پروسې بیلگه

پیداگوژی، ښوونیز میتودونه، انتقادی مفکورې، د زده کړې تگلارې، ښوونه او روزنه، تاریخ

الف) اصلي کلمې

ژورنالونه او علمی کتابونه (د ښوونې او تاریخ په هکله) د یوې علمې نظریې د څیړنې له پاره چې د یوې قضیې د لوستلو او تحلیلي څیړنې پر بنسټ وي؛ مسلکي او ښوونیزې ویب پاڼې - د ښوونیزې میتودونو د کارولو زده کړه.

ب) زیرمې

د پیداگوژی او انتقادی مفکورې په هکله ډیر زیاتې څیړنې تر سره شوې دي خو ټول زما د اصولو او مقرراتو سره سمون نه لري. په همدې توگه د سوابقو څیړنه ما ته د مختلفو پیداگوژیکو میتودونو په هکله معلومات ورکړي دي چې زه کولای شم دا معلومات اصلي کلمې په لست کښې ولیکم.

ج) د سوابقو څیړنه

د انتقادی مفکورې مهارتونو د ښوونې لپاره د پیداگوژیک میتودونو کوم ډولونه شته چې په منځنیو ښوونځو کښې کارول شوي دي؟

د) دقیقه څیړنیزه پوښتنه

پیداگوژی، ښوونیز میتودونه، انتقادی مفکورې، د زده کړې تگلارې، ښوونه او روزنه، تاریخ، اساسي او اغیزمنه ښوونه، فعاله روزنه، په لوړه کچه فکرکول، منځنۍ ښوونځي

نوې اصلي کلمې

اصلي کتابونه او ژورنالونه ومومئ او د هغوی د مطالبو فهرست ولولئ، اصلي کلمې په گوگل اسکالر کښې تائپ کړئ، مسلکي موسسې پیدا کړئ او د علمی او

د څیړنې استراتیژي

تخصصی مقالې له پاره دنوموړي موسسې ويب پاڼې ولولئ.

دریمه مرحله: د موندل شویو معلوماتو ارزونه

د موندل شویو معلوماتو په برخه کې چې څنې کار اخلي ډیر پام وکړئ. څرگنده کړئ چې؛ آیا نوموړي معلومات نوې دي؟ آیا دا معلومات د کومې موسسې او یا شخص څخه پلوی کوي؟ آیا دا معلومات مؤثقی دي؟ آیا لیکوال یو صحیح زیرمه گنل کېږي؟ آیا لیکوال د زیرمې څرگندونه کړې ده؟

➤ د زیاتو څرگندونو له پاره «دمعلوماتو ارزونې» کاپي شوې نسخه ولولئ په هغه مبحث کې تاسې به زده کړئ چې څنگه د اړتیا وړ معلومات ارزونه وکړئ.

څلورمه مرحله: د موندل شویو معلوماتو او سوابقو ترکیبول.

د موندل شویو معلوماتو ترکیبول د موضوع گانو دښه پیژندنې او ستاسو موندل شوی معلوماتو د وړاندې کولوله پاره یوه مهمه مرحله ده. لاندیني پوښتنې له ځان څخه د زیرمې په هکله وپوښتئ:

- په زیرمه کې اصلي تکی څه دي؟
- د هرې زیرمې بحثونه او نظرونه څه ډول یو له بل سره سمون او یا توپیر لري؟
- نوموړې زیرمې ستاسو څیړنیزې پوښتنې ته څنگه ځواب ورکوي؟

تاسې باید د هرې زیرمې په هکله د یوې معما په ډول وگورئ. ددې معما د حل کولو له پاره تاسې باید د زیرمې دموندل شویو معلوماتو په مرسته دا معما په ډیره منطقي او دقیق ډول حل کړئ.

پنځمه مرحلې: اړیکې نیول او د کارول شوې زیرمې/منابع یادونه

که تاسې غواړئ چې خپله څیړنه د یوې پریزنټیشن او یا مقالې له لارې وړاندې کړئ، نو هڅه وکړئ چې د زیرمې په یادولو سره خپل تحقیق د څیړنې اخلاقي معیارونو سره برابر کړئ.

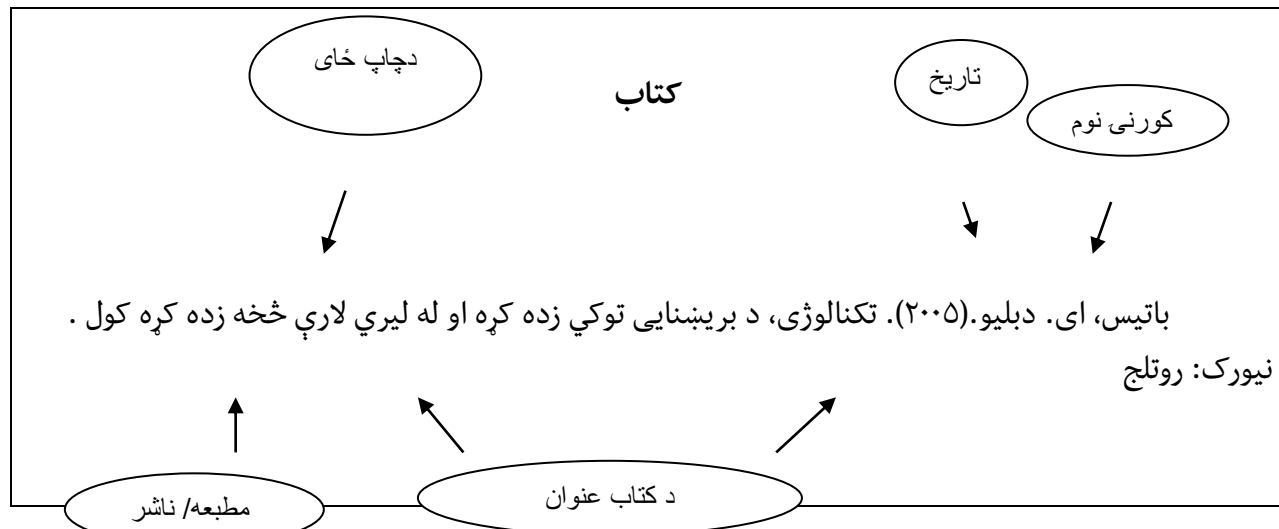
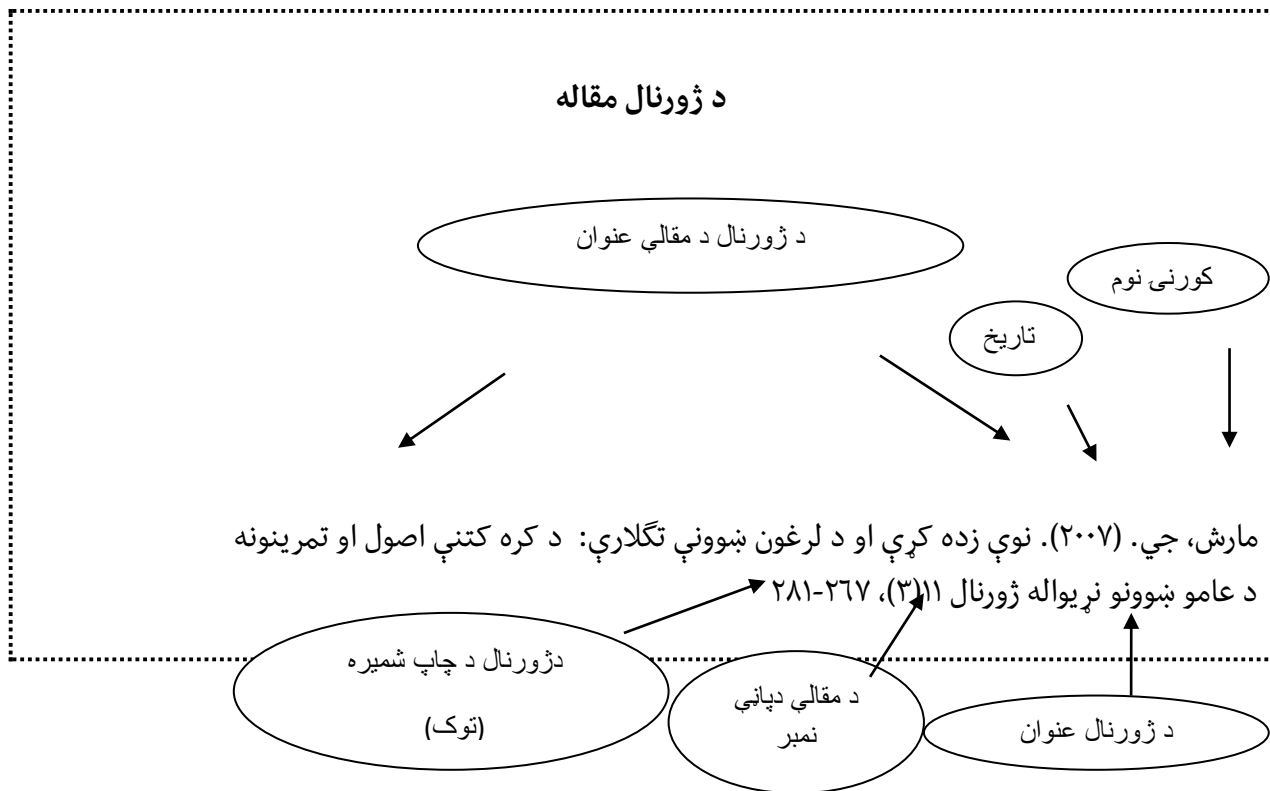
څو بیلگې ددې له پاره چې څه وخت باید د زیرمې یادونه وکړو:

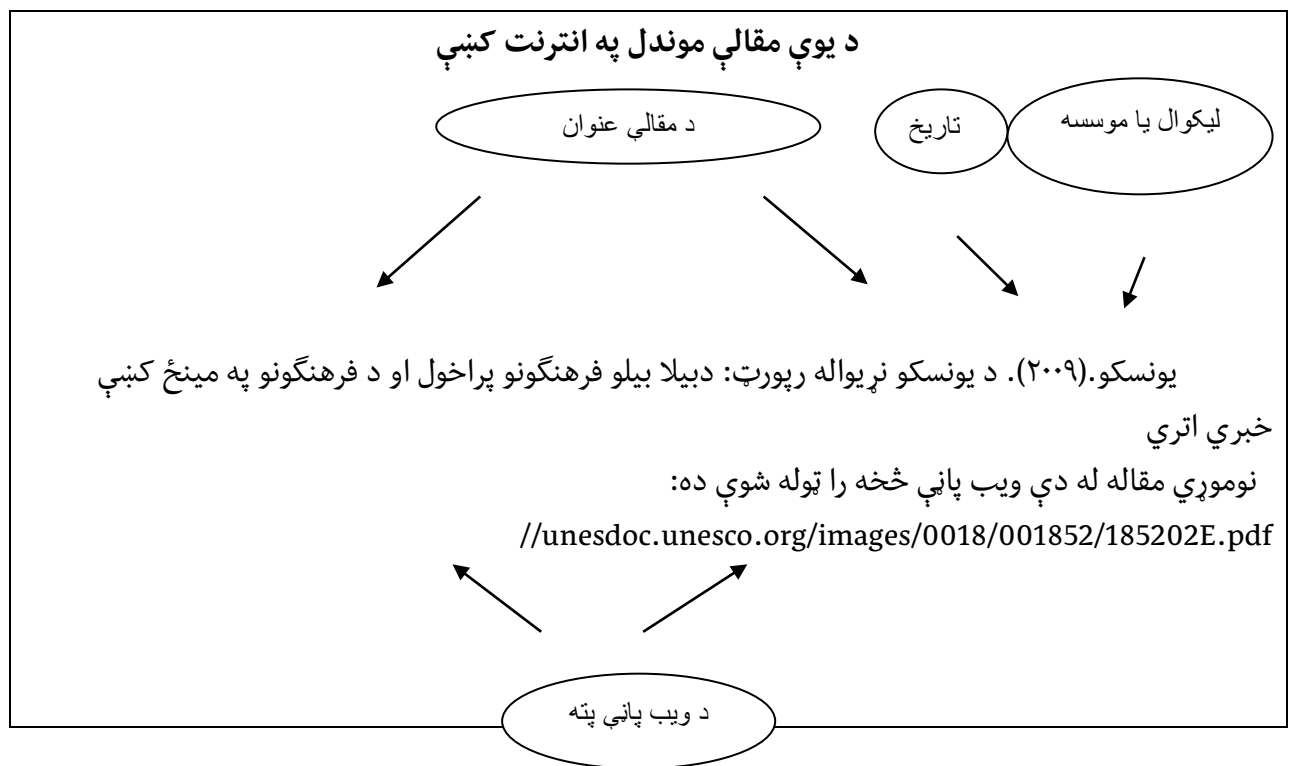
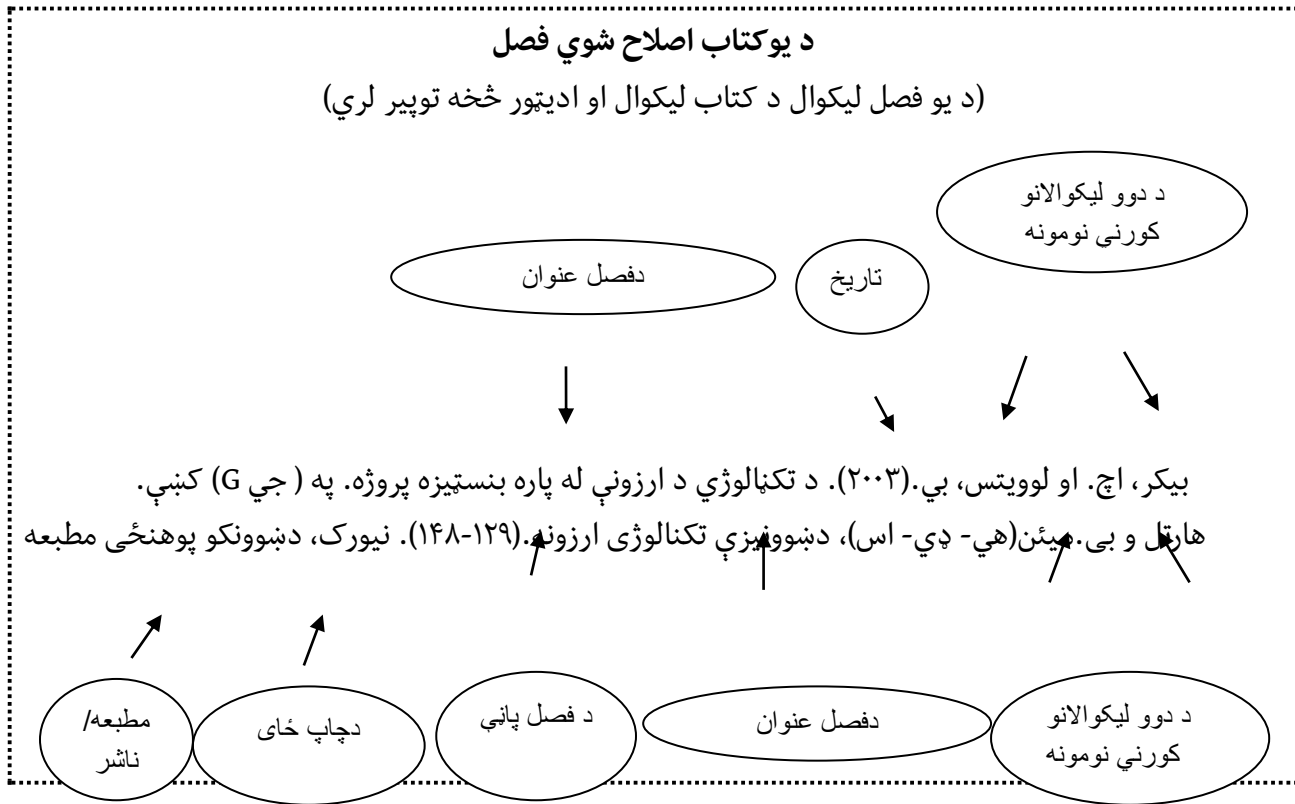
- که دخپلې زیرمې څخه یوه نظریه او یا مفکوره مو اخیستی وي.
- که د یوې زیرمې یو متن مو تشریح کړی وي.
- که د یوه کس له خبرو څخه په مستقیم ډول کار اخیستی وي.

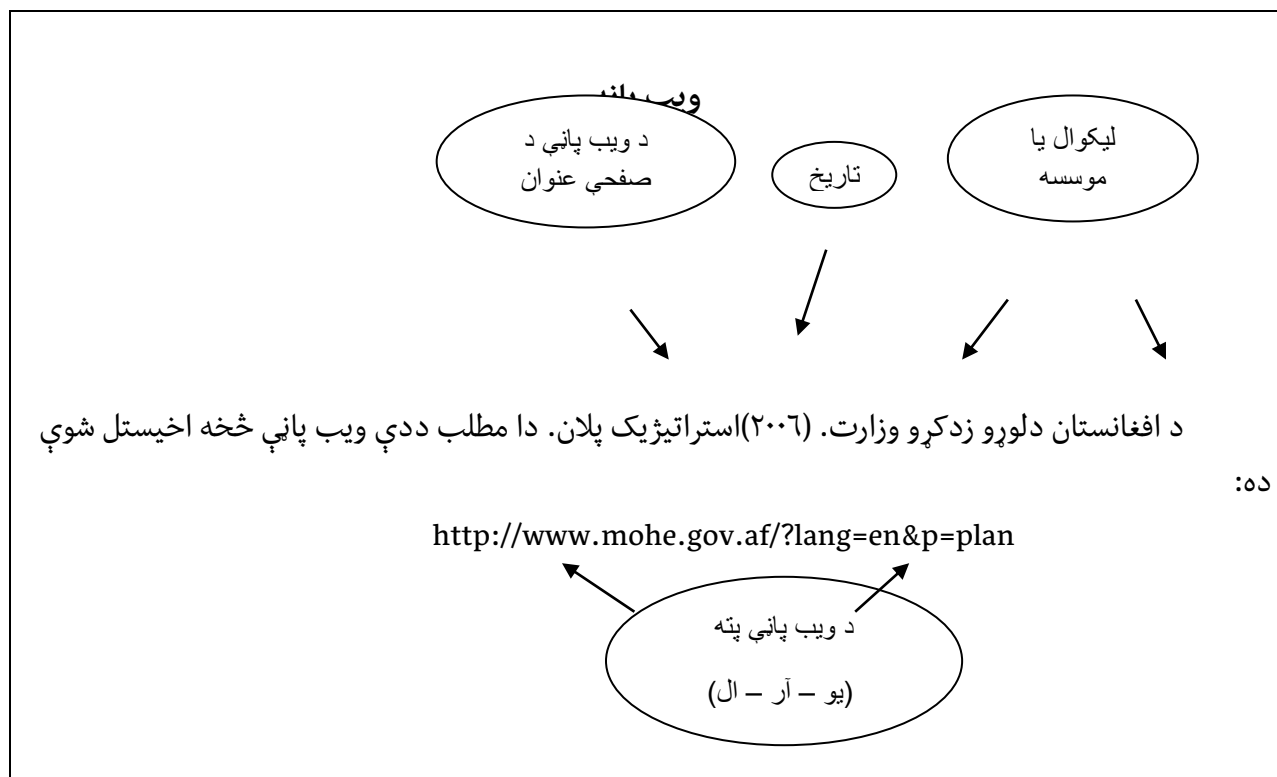
د یوې نظریې او یا مفکورې په کارولو سره تاسې نه یوازې دهغې مفکورې لیکوال ته مناسبه باور ورکوئ بلکې تاسې د بیلا بیلو باوري زیرمې څخه نوم اخلي چې ستاسو څیړنه د هغو پر بنسټ جوړه شوې ده. پردې سر بیره لوستونکو ستاسو د اثر په هکله د ډیرو معلوماتو غوښتونکي دي او دوی کولای شي چې اصلي زیرمې ته پخپله ولاړ شي.

په یادونې کښې باید چې د اصلي لیکوال نوم، د زیرمې د چاپېدو نېټه، عنوان، مطبعه او د چاپېدو ځای شامل وي. که ستاسو منبع یو ژورنال دی نو ستاسو یادونې بیا هم باید د هغې موضوع په اړوند وې چې د ژورنال په مقالې کښې خپره شوې ده او په همدې ډول د مقالې د پاڼې نمبر باید یادونه وشي. لاندیني بیلگې وگورئ.

ډیر مقررات دځان له پاره د یادونې ځانگړې تگلارې او معیارونه لري. یو ددې مقرراتو څخه د یوې امریکایي ارواح پوهنې ډلې له خوا جوړه شوي ده. مونږ دلته ددې ډلې د یادونې یوه بیلگه وړاندې کوو.

پورتني بیلگې باید چې ستاسو دمقالې یا پریزینتشن په پای کې یادونه وشي. کله چې تاسې له یوې مفکورې او یا خبره څخه په خپله مقالې کې کار اخلئ بیا هم تاسې اړ یاست چې زیرمه د لیکوال نوم سره او د مفکورې د کارولو نیت په خپل متن کې یادونه وکړئ.

د متن په مینځ کې د زیرمې یادونه

کله چې تاسې د زیرمې یادونه کوئ نو دا ډیره مهمه ده چې ځان متیقین کړئ چې خپل ټاکلي زیرمې په مقاله او یا پریزینتشن کېنې یاد کړی دئ، که تاسې ددې زیرمې څخه یوه زیرمه کارولی ده، او یا د نوموړي زیرمې دمتن څخه یوه مفکوره مو تفسیر کړې وي تاسې باید چې خپلو لوستونکو ته په ټاکلي وخت خبرورکړئ. فکر وکړئ چې د زیرمې یادونه په یوه متن کېنې (لکه د ډوډۍ-توتې) تیت وپرک شوي وي دا خپله د زیرمې د لستونکو له پاره یو لارښود دئ چې لوستونکي پخپله هغه ځای ته لارښونه کوي چې دوی کولای شي د زیرمې بشپړفهرست تر لاسه کړي او دوی به پخپله اصلي زیرمې ته به لاره ومومي.

بیلگه: د متن په مینځ کېنې د زیرمې یادونه

نیغه وینا (مستقیم نقل):

د ښوونې او روزنې د نړیوال کولو دود له پاره د معلوماتی او اړیکه نیولو تکنالوژي (ICT) ډیره مناسبه لاره ده. ددې موضوع د ادبي څیړنې څخه وروسته لي بهرون (په ۲۰۰۹ زیږیدیز کال کېنې) داسې ویلی دئ: «چې ډیر څیړنې د گلوبالیزیشن (د تکنالوژي نړیوال کول) پر مسئلې او ښوونې او روزنې په هکله شوي دي او یو مهم ټکی یی را مینځ ته کړی چې ICT یو ستراو بی ساری اغیز د دودونو دیوځای کولو، د بیلابیلو دودونو زده کولو، ښوونه او د درسی کاریکولم د انکشاف په برخه کېنې لري» (۱۱ پاڼه) لي بهرون وړاندیز کړئ چې دا اغیزمن متن د استادانو د لارښوونې له پاره موجود دئ ترڅو دوی ته وښيي چې څنگه د فرهنگي ټوپیرونو د زده کړې له پاره ICT د ښوونیز سیستم سره یوځای کړې .

یا

د ښوونې او روزنې د نړیوال کولو دود له پاره د معلوماتی او اړیکه نیولو تکنالوژي (ICT) ډیره مناسبه لاره ده. « ډیر څیړنې د گلوبالیزیشن (د تکنالوژي نړیوال کول) پر مسئلې او ښوونې او روزنې په هکله شوي دي او یو مهم ټکی یی را مینځ ته کړی چې ICT یو ستراو بی ساری اغیز د دودونو دیوځای کولو، د بیلابیلو دودونو زده کولو، ښوونه او د درسی کاریکولم د انکشاف په برخه کېنې لري» (۱۱ پاڼه، لي بهرون . کال ۲۰۰۹) لي بهرون وړاندیز کړئ چې دا اغیزمن متن د استادانو د لارښوونې له پاره موجود دئ ترڅو دوی ته وښيي چې څنگه د فرهنگي ټوپیرونو د زده کړې له پاره ICT د ښوونیز سیستم سره یوځای کړې .

تفسیر:

د لی بهرون د مفکورې سره سم (په ۲۰۰۹ زېږیدیز کال کېنې) دلته یو اغیزمن متن ددې عقیدې د پیاوړې کولو لپاره موجود دي چې ICT د بیلا بیلو فرهنگونو، زده کړه کول او درسی کاریکولم د پراختیا په برخو کېنې کارول کیدای شي.

یا

دلته یو اغیزمن متن ددې عقیدې د پیاوړې کولو لپاره موجود دی چې ICT د بیلا بیلو فرهنگونو، زده کړه کول او درسی کاریکولم د پراختیا په برخو کېنې کارول کیدای شي (لی بهرون، په ۲۰۰۹ زېږیدیز کال کېنې)

د زیرمې لستونه:

د مقالې په پای کېنې دا موضوع گانې زما د زیرمې په لست کېنې یادونه شوي او شامل دي :
لی بهرون (۲۰۰۹). څیړنیزه رپوټ د GeSCI له پاره، د ICT وروستی. بیا کتنه د ښوونې او روزنې په برخه کېنې

نوموړې خبره له دې ویب پاڼې څخه راټول شوې ده: www.gesci.org/assets/files/meta-research-part2.pdf

د نیغې وینا په مثالونو کېنې څنگه چې تاسې وینئ د بل چا د نیغو ویناوو په ډیرولو سره، نوموړې موضوع مې معرفي کړله، د لیکوال نوم او د اثر د چاپیدو نیټه مې یادونه کړې، د هغې نیغه وینا مې ښودلې او د نوموړې وینا د پاڼې نمبر مې هم یادونه کړې ده. که کوم څوک دا متن ولولي هغه کولای شي چې وروسته د زیرمې لست ته ولاړشي تر څو د زیرمې ټولو مطلبونو تر پوښنې لاندې راوړي او د هغې نه وروسته بیا پخپله کولای شي چې زیرمه رامینځ ته کړي.

د تفسیر په بیلگه کېنې ما هماغه وینا څخه کار اخیستی دی خو د لیکوال مفکوره مې د خپلو کلمو او جملو سره وړاندې کړې چې دا مفکوره لا هم د نوموړې لیکوال دی، ما کوښښ کړی چې په پراخه ډول د زیرمې څرگندونې د مفکورې نه وړاندې او وروسته راوړم.

ادبي غلا (پلجریزم)

د ایالتونو د ادارې له پاره د لیکوالي خپرونې هیئت « ادبي غلا هغه وخت رامینځ ته کیږي کله چې یو لیکوال له اجازې نه پرته قصداً د یوې وینا، مفکورې او نورو بکر معلوماتو (چې په عمومي ډول نه وي پیژندل شوی) د یوې زیرمې موضوع گانې څخه کار واخلي»^۲.

تاسې کولای شئ د زیرمې د څرگندونو په یادولو سره ځان له ادبي غلا له خطر څخه وژغورئ خو ډیر لنډه او ساده یادونه د یوې زیرمې له پاره کافی نه ده.

کله چې تاسې د کوم چا نظریه، مفکوره، څیړنه او سوابق په خپل متن کښې نسیاست باید چې د زیرمې څرگندونې په خپل متن کښې وړاندې کړئ. ددې څرگندونې په یادولو سره تاسې نه یوازي خپل ځان له ادبي غلا څخه ژغورئ او مناسبه اعتبار اصلي زیرمې ته ورکوئ بلکې ثابتوئ چې د خپل اړتیاوړ معلوماتو د بشپړه کولو لپاره څومره پراخه څیړنه مو کړې ده.

مننه!!

۲ د ایالتونو د ادارې له پاره د لیکوالي خپرونې هیئت (۲۰۰۹). د ادبي غلا پیژندگلوۍ او ردول : د WPA وینا پر ډیر ښه تمرینونو باندې.

نوموړې وینا له دې ویب پاڼې څخه اخیستل شوې دی: [://www.wpacouncil.org/node/9](http://www.wpacouncil.org/node/9)

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**